

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

1-son (2022-yil, fevral)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2022

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2022, № 1

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY’ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o‘rinbosari: Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Mustafa Said Arslon, , filologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Hayitov Shodmon, tarix fanlari doktori, professor

To‘rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Rajabov Qahramon, tarix fanlari doktori, professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Muhitdinova Xadicha Sobirovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Niyozmetova Roza Hasanovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Ne‘matovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

Sitora MUXAMEDJANOVA. Bo'lajak mutaxassis kadrlarning ingliz tilida kommunikativ madaniyatini rivojlantirishning lingvodidaktik texnologiyasi.....	148
Marhabo AVAZMATOVA. Chet tillarini onlayn tarzda samarali o'qitishning nazariy asoslari.....	153
Dilafroz KENJABOYEVA. Innovatsion yondashuv asosida xorijiy til o'qituvchilarida deontologik kompetentlikni rivojlantirish texnologiyasi.....	159
Najmiddin BAKAYEV, Zubaydullo RASULOV. Lotin til amaliy mashg'ulotlarida "termin, atama va ibora" so'zlarining qo'llanilishi.....	163
Холида МУСТАФОЕВА. «Зона. Записки надзирателя» - произведение изменившее жизнь Сергея Довлатова.....	166
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O'QITISH.....	168
Nilufar MAMATOVA, NabiyaTURAYEVA, Furqat JO'RAQULOV. Amaliy matematika fanidan mustaqil ta'limni tashkil etishda innovatsion yondashuv.....	168
Farrux NARBAYEV. Umumta'lim muassasalarida matematika ta'limini Pisa xalqaro baholash tizimi asosida tashkil qilish samaradorligini oshirish.....	171
Firuz NURULLOYEV, Xolida HAMROYEVA. Masofaviy ta'lim texnologiyalari - bu fan va ta'limni kengaytirishning turi va vositalari.....	175
Гулноза РИЗАЕВА. Возможности совершенствования методики преподавания физики на основе цифровых технологий.....	178
Yusuf JAMILOV. Muqobil energiyaga oid dasturiy ta'lim vositalarini yaratuvchi ilovalar imkoniyatlari.....	183
M. KODIROV, E.VOXIDOV. Fizika fanini o'qitishdagi muammolar xususida.....	188
Shohida SODIQOVA. "Optik tola va uning qo'llanilish sohalari" mavzusini o'qitishda mediatexnologiyalardan foydalanish metodikasi.....	192
Ixtiyor KAMOLOV, Dilnavoz KAMALOVA, Sarvinoz BARAKAYEVA. Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida elektromagnetizm fanini kredit-modul tizimi asosida o'qitishni takomillashtirish.....	198
Mirzohid TURDIYEV, Erkin BOZOROV. Lazer faol muhitlar turlarining tibbiyotda qo'llash usullari.....	201
Xurshid BOZOROV, Yuliya LUPITSKAYA, Odiljon MAMATKARIMOV, Bahrom ABDULAZIZOV. The structure of the phases formed upon the addition of k and na ions to complex oxide compounds of the pyrochlore type.....	203
TASVIRIY SAN'AT VA MUSIQA TA'LIMI.....	208
Sanjar AZIMOV. Talabalarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda mustaqil ta'limning ilmiy-metodik ahamiyati.....	208
Ruxsora MUXAMEDOVA, Sayfullo ABDULLAYEV. Arxitekturaviy qalamtasvir fanini o'qitish jarayonida talabalarining ijodiy faoliyatini shakllantirish metodikasi.....	212
Sanjar MARDOV. Arxitektura qurilish chizmalarini o'qitishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	216
Dilshodjon MELIBOYEV. Cholg'u ijrochiligining ilmiy va amaliy uyg'unligi.....	221
Zulxorbek TURAPOV. Kompozitor Muhammadjon Otajonovning dutor bas va fortepiano uchun yozgan "Naqsh" kuyi ijro tahlili.....	224
Askar XIDIROV. O'zbek xalq qo'shiqlari vositasida o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy shakllantirish imkoniyatlari.....	227
Akmal BEGMATOV. Cholg'u ijrochiligiga o'rgatishning asosiy masalalari.....	230
Ahadjon MAMADALIYEV. Mahalliy uslublar va o'zbek musiqasini o'rganish uslubiyoti.....	232
Shuhrat MAJITOV. Musiqiy mashg'ulotlarni tashkil etishda multimedia texnologiyalarining pedagogik-psixologik nazariy tamoyillari genezisi.....	236
JISMONIY MADANIYAT VA SPORT.....	240
Zulfizar YUSUPOVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy madaniyatga bo'lgan qiziqishlarni shakllantirish va salomatligini mustahkamlash pedagogik muammo sifatida.....	240
Zarif BEGIMQULOV. Malaka oshirish jarayonida sport turlari bo'yicha trener-o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish muammolari va yechimlari.....	245
Abdufattoh AKRAMOV. Sharq allomalarining milliy sport o'yinlari to'g'risidagi ilmiy fikr va qarashlari.....	250
"Pedagogik mahorat" jurnali uchun maqolalarni rasmiylashtirish talablari.....	254

Firuz NURULLOYEVBuxoro davlat universiteti
axborot texnologiyalari kafedrası
tayanch doktoranti**Xolida HAMROYEVA**Buxoro davlat universitetining pedagogika
institutini ta'lim va tarbiya nazariyasi va
metodikasi (Texnologik ta'lim)
mutaxassisligi magistranti

**MASOFAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI - BU FAN VA TA'LIMNI
KENGAYTIRISHNING TURI VA VOSITALARI**

Ushbu maqolada masofali ta'lim tizimidagi mavjud muammolar, ta'rif va maqsadlar, shaxsiy yondashuvlar, masofaviy o'qitish texnologiyalarining afzalliklari va kamchiliklari kabi mavzular mazmuni tushuntirilib berilgan.

Kalit so'zlar: *masofali ta'lim texnologiyalari, elektron va masofaviy o'qitish texnologiyalari, axborot-kommunikatsion texnologiya, mustaqil ta'lim, onlayn ta'lim.*

В данной статье разъясняется содержание таких тем, как актуальные проблемы системы дистанционного обучения, определение и цели, личностные подходы, преимущества и недостатки дистанционных технологий обучения.

Ключевые слова: *дистанционные образовательные технологии, электронные и дистанционные образовательные технологии, информационно-коммуникационные технологии, самообразование, онлайн-обучение.*

In this article, the content of the topics such as current problems in the distance learning system, definition and objectives, personal approaches, advantages and disadvantages of distance learning technologies are explained.

Key words: *distance learning technology, electronic and distance learning technology, information and Communication Technology, Independent Education, online education.*

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayoni davom etmoqda. U pedagogik faoliyat sifatini oshirishga, zamonaviy sharoitlarga mos keladigan yangi maqsadlarga erishishga qaratilgan.

Zamonaviylashtirish zarurati, ta'lim jarayoni jamiyatning talablari va ehtiyojlarini qondirish uchun tobora kamayib borayotganligi bilan bog'liq. O'n yillar davomida yuqori malakali kadrlarni muvaffaqiyatli tayyorlagan ilgari mavjud bo'lgan pedagogik tizim bugungi kunda zamonaviy dunyoda talab qilinadigan darajani ta'minlay olmaydi. Yangi natijalarga yo'naltirish pedagogik jarayon tarkibida sezilarli o'zgarishlarni nazarda tutadi.

Asosiy qism. Yangi avlod standartlarida talabalarning meta-ko'nikmalarini, ya'ni turli sohalarda talab qilinadigan umumiy ko'nikmalarni shakllantirish zarurligiga alohida e'tibor beriladi. Har qanday zamonaviy o'qituvchi uchun asosiy ta'lim vazifasi bolani olingan ma'lumotni mustaqil ravishda qayta ishlashga va tashqi yordamisiz o'z ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga o'rgatishdir. Ushbu yondashuv bolalarni tez o'zgaruvchan dunyoda hayotga tayyorlaydi.

Elektron va masofaviy o'qitish texnologiyalari. Kerakli natijalarga erishish, motivatsiyani rivojlantirish shaxsga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanishni talab qiladi. Zamonaviy o'qituvchi individual o'quv dasturlarini tuzishi, har bir bola uchun o'ziga xos trayektoriyani shakllantirishi kerak. Bunday sharoitda masofadan o'qitish texnologiyalaridan foydalanish davr talabiga aylanib bormoqda.

Masofaviy ta'lim texnologiyalari - bu axborot va telekommunikatsiya tizimlaridan foydalanishni o'z ichiga olgan o'quv faoliyatini amalga oshirish usullari. Ularning o'ziga xos xususiyati shundaki, ular o'qituvchi va bola o'rtasida vositachilik (masofadan turib) yoki to'liq vositachiliksiz o'zaro ta'sir o'tkazish uchun ishlatiladi. Masofaviy o'qitishning ta'lim texnologiyalarini amalga oshirishda jarayonning asosini talabning boshqariladigan va maqsadga muvofiq mustaqil ishi tashkil etadi. U o'qituvchi bilan o'zaro aloqada bo'lish imkoniyatini muvofiqlashtirgan holda, maxsus jadvallar to'plami bilan o'zi uchun qulay bo'lgan har qanday joyda bilim olishi mumkin.

Masofaviy o'qitish texnologiyalari dasturlari kimga, joylashuvi, sog'lig'i va ijtimoiy holatidan qat'iy nazar, ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu usullar yordamida ixtisoslashtirilgan o'qitish yo'nalishlarini sezilarli darajada diversifikatsiya qilish, aniqroq kasbga yo'naltirishni shakllantirish mumkin.

Yaqinda ular keng tarqaldi. Ko'pgina mutaxassislarning fikriga ko'ra, an'anaviy sinf-dars tizimi o'rta maktab o'quvchilarining intellektual rivojlanishini sekinlashtiradi. Kuniga 6-7 ta dars, ularning har biri 45 daqiqani tashkil etadi, shu vaqt ichida mavzuning mohiyatini anglash kerak, fanlarni chuqur o'rganish, muammolarni jiddiy o'rganish, ma'lumotlarni mustaqil izlash va qayta ishlash uchun imkoniyat qoldirmang.

Ayni paytda ma'lumotlar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy o'quv jarayonining asosiy vazifalaridan biridir.

Borgan sari shifokorlar yosh avlodning sog'lig'iga tahdidlar, bolalarning og'irligi haqida gapirishmoqda. Shu bilan birga, ishlab chiqish uchun katta intellektual harakatlarni talab qilmaydigan juda ko'p miqdordagi axborot materiallari masofaviy ta'lim texnologiyalari yordamida berilishi mumkin. Bu har qanday sinov, maslahat va boshqalar bo'lishi mumkin. Sinf mashg'ulotlarini qisman o'rnini mustaqil ta'lim shakllari bilan almashtirish orqali siz talaba kunini bo'shatishingiz mumkin. Masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish bolalarning samarali ijodiy faoliyati uchun sharoit yaratishga imkon beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi zarur bo'lgan talabalar bilan qo'shimcha konsultatsiyalar o'tkazish imkoniyatini qo'lga kiritadi.

Masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda individual dasturlar, ayniqsa, ta'lim muassasalariga borishda qiynaladigan odamlar uchun dolzarbdir. Gap avvalo imkoniyati cheklangan va chekka hududlarda yashovchi bolalar haqida.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, masofaviy o'qitish texnologiyalari shaxsga yo'naltirilgan pedagogik metodlarni amalga oshirishning samarali vositasidir. Ulardan foydalanishda talabalar bir-biri bilan va o'qituvchi bilan muloqot qilishadi. Bundan tashqari, ularning munosabatlari bilimlarni uzatish emas, balki hamkorlik shaklida bo'lishi kerak. Aks holda, pedagogik tizim avtoritarga aylanadi.

Masofaviy ta'lim texnologiyalari - bu shaxsning axloqiy va intellektual rivojlanishiga, ijodiy va tanqidiy fikrlashga, axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan usullar. Ular o'qituvchi va talaba o'rtasida teskari aloqa, maksimal interaktivlikni ta'minlashga imkon beradi. Natijada, materialni o'zlashtirish jarayonining o'ziga xos bir xilligi mavjud.

Masofaviy o'qitish texnologiyalari va elektron ta'limni tatbiq etishning xususiyatlaridan biri shundaki, talaba har doim bajarilgan individual topshiriqlarni takomillashtirish imkoniyatiga ega. Agar bola uni yetarli darajada bajarmagan bo'lsa, unda o'qituvchi uni tuzatish kerak bo'lgan xato va kamchiliklarni ko'rsatib, uni qayta ko'rib chiqish uchun qaytarishi mumkin.

Masofaviy o'qitish texnologiyalarining afzalliklari

Tizimning shubhasiz afzalliklari orasida:

1. Shaxsiy ta'lim tezligi. Talabaning o'zi shaxsiy ehtiyojlari va imkoniyatlariga qarab fanlarni o'zlashtirish tezligini belgilashi mumkin.
2. Moslashuvchanlik va erkinlik. Talaba har qanday dasturni (kursni) o'z xohishiga ko'ra tanlashi, mashg'ulotlar davomiyligi, joyi va vaqtini mustaqil ravishda rejalashtirish imkoniyatiga ega.
3. Mavjudligi. Masofaviy texnologiyalardan talaba va ta'lim muassasasi joylashgan joyidan qat'iy nazar foydalanish mumkin.
4. Harakatlilik. Masofaviy o'qitish bilan talaba va o'qituvchi o'rtasida teskari aloqa o'rnatiladi. Harakatlilik ta'lim jarayoni samaradorligining asosiy talablari va asoslaridan biri hisoblanadi.
5. Ishlab chiqarish qobiliyati. Masofadan o'qitish innovatsion axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.
6. Sog'liqni saqlash holati, yashash joyi, moddiy ta'minotidan qat'iy nazar, ta'limdagi tenglik.
7. Obyektivlik. Interfaol mashg'ulotlardan, test sinovlarining turli shakllaridan, bilimlarni o'qituvchining bevosita ishtirokisiz avtomatik ravishda baholash mumkin. Ushbu yondashuv baholashda subyektivlik va xolislikni istisno qiladi.

Albatta, bular masofaviy ta'limning barcha afzalliklari emas. Biroq, u sinf o'quvlarini to'liq o'rnini bosmasligi kerak. Masofaviy ta'lim an'anaviy ta'lim tizimini juda samarali ravishda to'ldirishi mumkin.

Masofaviy o'qitish texnologiyalarining kamchiliklari

Aniq afzalliklarga qaramay, masofaviy texnologiyalarning ba'zi kamchiliklari ham mavjud:

1. Talabalarining motivatsiyasi yetarli emas. Masofaviy texnologiyalardan foydalanishda bola faoliyatini yanada qattiqroq nazorat qilish talab etiladi.
2. Ishni malakali tashkil qila olmaslik (yoshga qarab). Shu munosabat bilan o'qituvchi oldida batafsil ta'lim dasturini ishlab chiqish vazifasi turibdi.
3. Bilimlarni sinash uchun o'quv muassasasiga tashrif buyurish zarurati.

Bundan tashqari, talaba turli xil texnik qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin: Internet tezligining pastligi, tarmoqdagi yoki kompyuterdagi nosozliklar va boshqalar.

Maksimal ta'lim ta'siriga erishish uchun qulay muhit yaratish kerak. Psixologik iqlimning shakllanishi ko'p jihatdan o'qituvchiga bog'liq. O'qituvchi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishi, o'zaro hurmat va hamkorlik tamoyillari asosida o'zaro munosabatlarni qurishi kerak.

Xulosa. Vaqt bir joyda turmaydi, jamiyat doimo rivojlanib boradi, uning ehtiyojlari va talablari o‘zgarib boradi. Bugungi kunda yangi texnologiyalar hayotning turli sohalariga kirib bormoqda. Ta’lim tizimi ham bundan mustasno emas.

Zamonaviy ta’lim muassasalari zamon bilan hamnafas bo‘lishi kerak. Albatta, an’anaviy o‘qitish tizimi ta’lim jarayonining poydevori hisoblanadi. Masofaviy texnologiyalar, o‘z navbatida, unga muhim qo‘shimcha sifatida tan olingan. Ularning yordami bilan ko‘plab bolalarga tengdoshlari bilan teng ravishda o‘qish imkoniyati berildi. Masofaviy ta’lim bugungi kunda tobora kuchayib bormoqda. Yaqin kelajakda u mamlakatning pedagogik tizimining ajralmas elementiga aylanishi kutilmoqda. Bu esa zamonaviy jamiyat ehtiyojlarini to‘liq qondirishga imkon beradi.

Adabiyotlar

1. E-learning: concepts, trends, applications. Corporation Trust Center by Epignosis LLC 2013.
2. The pedagogy of the Massive Open Online Course: the UK view. Siân Bayne and Jen Ross, the University of Edinburgh. The Higher Education Academy, 2013.
3. Nurulloyev F.N. Zamonaviy o‘qitish usullari: an’anaviy va zamonaviy ta’limning afzalliklari// Pedagogik mahorat. -Buxoro, 2021,- №5.-51-56.
4. Nurulloyev F.N. O‘rta ta’lim maktablarida ta’lim boshqaruvini yangi bosqichga olib chiqish. //Pedagogik mahorat. -Buxoro, 2021 (maxsus son). -211-214.
5. Nurulloyev F.N.Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan ta’lim jarayonida foydalanish// Pedagogik mahorat. -Buxoro, 2020 (maxsus son).-267-270.
6. Numonjonovich, N. F. . (2021). Opportunities to Take Education Management to a New Level in Secondary Schools. "ONLINE - CONFERENCES" PLATFORM, 147–150. Retrieved from <http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/306>